

ПРОМОЦІЯ ЗДОРОВ'Я ЯК ЕЛЕМЕНТ НАДАННЯ РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ ДОПОМОГИ

Брич Валерія Володимирівна

д. мед.н, доцент

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород, Україна

valeria.bruch@uzhnu.edu.ua

Вступ. Основний глобальний тягар для населення світу формується неінфекційними захворюваннями та травмами [1], а з 2020 року спостерігається зростання рівня смертності, скорочення тривалості життя через вплив COVID-19, перевантаження систем охорони здоров'я та погану координацією політичних заходів у відповідь на пандемію COVID-19 [1, 2]. Водночас старіння населення, збільшення хронічних неінфекційних захворювань, війна в Україні та інших країнах, наслідки пандемії COVID-19, природні катастрофи збільшують потребу в наданні реабілітаційної допомоги [3]. Інтеграція послуг з промоції здоров'я у традиційні медичні послуги, зокрема реабілітаційний процес, може допомогти зменшити рівень смертності населення, інвалідності та скоротити витрати на систему охорону здоров'я [4].

Мета роботи. Актуалізувати можливості використання інструментів та підходів промоції здоров'я під час надання реабілітаційної допомоги.

Матеріали та методи. Матеріалами дослідження стали оприлюднені інформаційні джерела щодо організації реабілітаційної допомоги та промоції здоров'я; використані методи: системного аналізу, структурно-логічного аналізу, бібліосемантичний та інформаційно-аналітичний.

Результати та обговорення. Під промоцією здоров'я розуміють процес, що дозволяє окремим особам і громадам посилити контроль над своїм здоров'ям і покращити його (Ottawa Charter, 1986) [5]. Водночас реабілітаційний процес включає набір втручань, спрямованих на оптимізацію функціонування та зменшення інвалідності в осіб із проблемами здоров'я у взаємодії з їхнім оточенням [6, 7]. Інтеграція вказаних стратегій охорони

здоров'я сприятиме посиленню впливу на поведінку споживачів послуг реабілітаційної допомоги з метою збереження та зміцнення здоров'я, запобігання ускладненням та інвалідності.

Концептуальна основа промоції здоров'я (S.Kumar, G. Preetha) вказує, що до цільової групи заходів з промоції здоров'я належать не тільки представники здорового населення, а й особи з симптомами та встановленими розладами здоров'я [8]. Для них разом з реабілітаційними та лікувальними послугами передбачені та рекомендовані і послуги з актуалізації та підтримки здорового способу життя.

Слід зауважити, що надавати послуги з промоції здоров'я під час реабілітаційного процесу можуть не тільки лікарі, медичні сестри чи психологи, як це переважно вважають, а й фахівці з реабілітації: фізичні терапевти, ерготерапевти та їх асистенти. До основної мети послуг з реабілітації – зменшення у пацієнтів неприємних ознак і симптомів, відновлення функціонування – додаються комплексні потреби здоров'я, які потребують порад щодо покращення способу життя: відмови від куріння, покращення харчування, збільшення фізичної активності, раціоналізації режиму праці та відпочинку, управління стресом [9]. Потенційні можливості фізичних терапевтів у сфері промоції здоров'я визначаються відповідною освітою, практичним досвідом і навичками в залученні до фізичних вправ та оздоровлення, відносно тривалими та регулярними контактами з пацієнтами, часто наявністю довірливих стосунків з ними [7, 10].

Під час реабілітаційного процесу можна використовувати медичний, освітній, поведінковий підходи та підхід розширення повноважень, які дозволять пацієнтам покращити здоров'я через покращення знань, навичок та зміну ставлення до власного здоров'я. У практичній реалізації фахівці з реабілітації можуть використати різні інструменти промоції здоров'я: інформування та консультування щодо навичок здорового способу життя; визначення та рекомендації щодо фізичної активності відповідно до можливостей пацієнта; оцінка способу життя та мотиваційне консультування щодо змін; скерування пацієнтів до інших фахівців за потреби. Помічниками у

процесі діяльності з промоції здоров'я можуть стати нові технологічні рішення, використання соціальних медіа, сучасні інформаційно-комунікаційні канали.

Проте така робота потребує набуття фахівцями з реабілітації достатнього рівня знань та навичок щодо збереження та зміцнення здоров'я, консультування з питань дотримання здорового способу життя, що вимагає доповнення освітнього процесу відповідними освітніми компонентами.

Висновки. Мета та умови реабілітаційної допомоги передбачають та дозволяють інтегрувати підходи та інструменти з промоції здоров'я в реабілітаційний процес. Така інтеграція двох стратегій – реабілітації та промоції здоров'я – може прискорити процес відновлення пацієнтів, сформувати більш відповідальне ставлення до власного здоров'я та зменшити ймовірність виникнення ускладнень та інвалідності.

Список літератури

1. GBD 2021 Diseases and Injuries Collaborators. Global incidence, prevalence, years lived with disability (YLDs), disability-adjusted life-years (DALYs), and healthy life expectancy (HALE) for 371 diseases and injuries in 204 countries and territories and 811 subnational locations, 1990-2021: a systematic analysis for the Global Burden of Disease Study 2021. *Lancet*. 2024. Vol. 403, no.10440. P. 2133-2161. DOI: 10.1016/S0140-6736(24)00757-8.
2. GBD 2021 Demographics Collaborators. Global age-sex-specific mortality, life expectancy, and population estimates in 204 countries and territories and 811 subnational locations, 1950-2021, and the impact of the COVID-19 pandemic: a comprehensive demographic analysis for the Global Burden of Disease Study 2021. *Lancet*. 2024. Vol. 403, no.10440. P. 1989-2056. DOI: 10.1016/S0140-6736(24)00476-8.
3. Mishra S, Gosling J, Laplante-Lévesque A. 2023: The game changing year for rehabilitation in the WHO European Region? *Disability and Rehabilitation*. 2023. Vol. 45, no. 20. P. 3407-3408. DOI: 10.1080/09638288.2023.2210308.
4. Morris D., Jenkins G. Preparing Physical and Occupational Therapists to Be Health Promotion Practitioners: A Call for Action. *International Journal of*

Environmental Research and Public Health. 2018. Vol. 15, no. 2. P. 392. DOI: 10.3390/IJERPH15020392.

5. World Health Organization (WHO). Ottawa Charter for Health Promotion, 1986. World Health Organization. Regional Office for Europe. 1986. 5 p. URL: <https://iris.who.int/handle/10665/349652>

6. World Health Organization. Rehabilitation in health systems: guide for action. 2019. URL: <https://www.who.int/publications/i/item/9789241515986>

7. Gimigliano F, Negrini S. The World Health Organization «Rehabilitation 2030: a call for action». *European Journal of Physical and Rehabilitation Medicine*. 2017. Vol. 53, no. 2. P.155-168. DOI:10.23736/S1973-9087.17.04746-3.

8. Kumar S., Preetha G. Health promotion: An effective tool for global health. *Indian Journal of Community Medicine*. 2012. Vol. 37, no. 1. P. 5. DOI: 10.4103/0970-0218.94009.

9. Toward core inter-professional health promotion competencies to address the non-communicable diseases and their risk factors through knowledge translation: Curriculum content assessment / E. Dean et al. *BMC Public Health*. 2014. Vol. 14, no. 1. P. 717. DOI: 10.1186/1471-2458-14-717.

10. A Model to Integrate Health Promotion and Wellness in Physical Therapist Practice: Development and Validation / D. H. Lein et al. *Physical Therapy*. 2017. Vol. 97, no. 12. P. 1169–1181. DOI: 10.1093/PTJ/PZX090.